

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2020

- справа № 587/591/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88540617> (дата звернення: 13.04.2020).
7. МакБрайд Дж. COVID-19 і Конвенція / пер. О. Дроздов, О. Дроздова. *Закон і Бізнес*. 2020. Вип. 13 (1467). URL: https://zib.com.ua/ua/142070-covid-19_i_konvenciya_u_yakiy_miri_borotba_z_koronavirusnoyu.html.
8. Суттєві обмеження прав і свобод людини і громадянина є неконституційними без введення надзвичайного стану. *Центр політико-правових реформ*: веб-сайт. 2020. URL: <https://pravo.org.ua/ua/news/20874326-suttevi-obmegeennya-prav-i-svobod-lyudini-i-gromadyanina-e-nekonstitutsiynimi-bez-vvedennya-nadzvichaynogo-stanu>.
9. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. Станом на 3 лютого 2020 р. / за заг. ред. Д. В. Журавльова. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2020. 816 с.

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПОДАТКУ В СВІТЛІ ХРИСТІЯНСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ТРАДИЦІЇ

Орлов О. Л.

Студент IV курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Старинський М. В.

д. ю. н., професор кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Впродовж значного відрізка часу основною рушійною силою в Європі, включаючи Україну, виступала Церква. Саме її ставлення до того чи іншого питання мало вирішальне значення при обранні світською владою напрямків розвитку суспільства. Не оминула своєю увагою Церква і проблему оподаткування, виробивши власну податкову концепцію, яка втім декілька разів встигла змінитися кардинальним чином.

Процес розвитку християнської концепції податку можна дослідити з таких джерел, як книги Нового Завіту та окремі праці з теології.

Так, у Євангеліях від Матфея, Марка та Луки, згадується випадок, що свідчить про ставлення Христа до оподаткування: відповідаючи на питання фарисеїв та іродіан, чи слід давати податок кесарю, Христос вказав на зображення і напис на динарії, додавши: «Віддавайте кесареві кесарю, а Божіє Богу». В іншому випадку, як свідчить Матфей, коли збирачі срібних дідрахм, що становили особливу данину на столичний Храм, запитали апостола Петра, чи має Ісус намір сплатити дідрахму, Ісус зробив висновок, що податі повинні сплачувати сторонні, але одночасно наказав Петру заплатити знайдені

нимгроші. Недивно, що Ісуса, який поклав обов'язок зі сплати податей на іноземців, звинуватили у закликах до несплати податків кесарю [1, с. 1244, 1250; 2, с. 1278; 3, с. 1318, 1322].

У Посланні до римлян апостол Павло вказує, що у випадку, коли земні начальники є Божими слугами, уособлюючи владу, що отримана ними від Богу, народ має коритися їм не лише з огляду на страх покарання, але й по совісті, причому, щоб вони могли виконувати свої обов'язки належним чином, народу слід сплачувати їм податки. Апостол зауважує, що саме з цієї причини, оскільки такі начальники є служителями Бога, що завжди зайняті саме служінням Богу, народу слід сплачувати їм податки [4, с.1429].

Зміна складу християнської общини, до якої, на відміну від епохи первісного християнства, окрім бідних і знедолених, долучилися також заможні адепти, та економічні процеси викликали еволюцію понять, що використовувались у християнській доктрині для характеристики відносин у сфері економіки, власності та багатства, а також відносин з його розподілу. Якщо спочатку десятина становила добровільне приношення десятої частини доходів до Церкви, з часом вона стала обов'язковою. Так, Турський собор 567 р. ще запрошував вірних вносити десятину, проте Маконський собор 585 р. вже наказував платити десятину під загрозою відлучення [5, с.51].

М.В. Сомін виділив низку парадигм у ставленні християнства до власності, а саме «економіку дива», «помірну доктрину», «святоотцівське майнове вчення» та «протестантську етику». Сутність «економіки дива», проілюстрованої у притчі про птахів небесних і лілеї, полягала у даруванні Богом людству всього необхідного для життя (їжі, пиття, одягу) та у відмові від будь-якого устрою соціально-економічної сфери. «Помірна доктрина», що виникла на межі II-III ст., викладена Климентом Олександрійському праці «Хто з багатих врятується?» Згідно з нею, володіння власністю і навіть багатством не підлягає засудженню за умови внутрішньої незалежності від нього та свободи від гріха любостяжіння. «Помірна доктрина», обґрунтовуючи ставлення Церкви до інституту оподаткування, поряд з обов'язковими податями, які сплачуються державі, виділяє також інший вид платежів – пожертви на потреби благодійництва, до якого у своїй Нагірній проповіді закликав ще Христос, та підкреслює їх суспільно корисний характер, заохочуючи вірян до їх сплати. При цьому подання милостині не повинно робитися напоказ та не має ставити за мету отримання схвалення оточуючих [1, с. 1228; 3, с. 1295; 6, с. 84].

У IV–VII ст. питання власності розглянули вже Отці Церкви – святі Василь Великий, Григорій Богослов, Амвросій Медіоланський, Іоанн Златоуст, Григорій Двоєслов і Ісідор Севільський. Згідно зі сформованим ними «святоотцівським майновим

вченням», в якому повторені постулати «економіки дива», володіння власністю тлумачиться на особистісному та суспільному рівнях з точки зору окремого існування індивідуумів та їх взаємодії з ближніми. Якщо для окремої особи власність є сильною спокусою, що вимагає відмови від неї, то на рівні суспільства власність повинна бути спільною, оскільки це дозволить суспільству піклуватися про ближнього. Вважалося, що оскільки спільне володіння всіма речами відповідає природному закону, закладеному у людську природу Богом, земля належить всім людям, а плоди, які вона народжує, призначені для спільного вживання. Знову використані мотиви, викладені у притчі про безтурботних «птахів небесних». Наголошувалося, що у суспільстві з високим рівнем християнської моралі і колективною власністю земні потреби кожної особи забезпечують всі члени суспільства, роблячи свій посильний внесок у спільну справу у вигляді добровільних пожертв на благодійництво. Така турбота є проявом любові до ближнього, у той час як турбота про себе розцінювалась як егоїзм [6, с. 85].

Панування «святоотцівського вчення» продовжувалося до XIII ст., коли з розвитком ринкової економіки та посиленням прагнень Церкви до повної незалежності від світської влади відбулось повернення до «помірної доктрини» та трансформація поглядів Церкви на сутність фінансових та соціально-економічних інститутів, включаючи питання власності та її перерозподілу шляхом оподаткування.

Вчителі Церкви, що прийшли на зміну Отцям Церкви та у XI-XIII ст. шляхом синтезу християнського богослов'я з античною філософією та логікою створили середньовічну схоластику, багато в чому сприйняли їх погляди. Викладач Болонського університету – бенедиктинський чернець Граціан, що узгодив положення світського та канонічного права, виділив два види законів, – природний, який характеризується спільністю благ, та позитивний, який встановлений людством та якому притаманнерозподілення благ. В цілому погоджуючись з ним, інші святі – домініканський монах Альберт Великий та францисканський монах Бонавентура, проте, зауважили, що до природного закону також належить приватне володіння необхідними речами [6, с.85].

Остаточний відхід від поглядів Отців Церкви на податки відбувся за життя іншого святого – домініканського монаха Фоми Аквінського, фактичного засновника сучасного католицизму, якого за поєднання християнського віровчення з філософією Аристотеля називають «Князем філософів» та найвидатнішим з Вчителів Церкви. Спільність майна Фома Аквінський пояснював не як суспільну власність, а як наявність у всіх приватної власності, причому володіння приватною власністю, освячене заповіддю «Не кради», дозволяє людині подавати милостиню, виконуючи свій суспільно корисний обов'язок у сфері оподаткування. Спираючись на погляди Августина Блаженного, теолог розглянув

питання обов'язковості законів та податків у контексті їх справедливості. Фома Аквінський дійшов висновку, що оскільки кожна окрема людина є частиною спільноти, то вона сама та все, що вона має, належить такій спільноті, подібно до того, як частина, в усій своїй повноті належачи цілому, може бути ним пожертвувана для власного порятунку. Святий сприймає запроваджені тиранами закони як неправосудні та несправедливі, оскільки вони суперечать божественному закону та противні божественному талюдському благу, будучи скоріше насильством, аніж законами, та не підлягаючи у зв'язку з цим виконанню. Розцінюючи податки «дозволеною формою грабежу», Фома Аквінський, з іншого боку, впевнений, що фінансування державних витрат за рахунок багатства знатних людей є найбільш «богоугодною формою». При цьому буде справедливо, якщо піддані оплатять те, чим забезпечується їх загальне благополуччя [6, с. 86; 7, с. 75, 76].

Як видно, критеріями оподаткування, за Фома Аквінським, мають виступати здоровий глузд правителя, спрямований на загальне благо, та відповідність вимогам справедливості. Тобто, за логікою Фоми Аквінського, з якою неможна не погодитися, безглузді та несправедливі податки не підлягають ані запровадженню, ані сплаті.

Враховуючи його висновки, архієпископ Флорентійський Антонін у XIV ст. зробив свій внесок у дослідження не лише права власності, торгівлі, страхування, кредитування і прибутків, але також сутності податків. Вважаючи, що простий позиковий відсоток має бути заборонений у будь-якому вигляді, а прибуток на капітал – у всякому вигляді дозволеним незалежно від виду підприємства, він фактично теоретично обґрунтував необхідність виділення прибутку підприємства у якості такого інституту сучасного податкового права, як об'єкт оподаткування [6, с. 86].

Як і західна, середньовічна православна церква так само не оминула увагою питання оподаткування. Яскравим прикладом її відношення до інституту податку може слугувати рішення собору, проведеного за правління молодшого сина Іоанна Грозного – Федора Іоанновича, коли 20 липня 1584 р. скасовано тарханні привілеї. Згідно з ними, як вказувалось у грамоті, виданій собором, селяни, які відійшли від служилих людей, користувались податковими пільгами, а царська дань з митрополичих, архієпископських, владичних і монастирських земельних володінь, що, перебуваючи у тарханах, звільнялись від державних податків, вносились до казни воїнством та служилими людьми [6, с. 150].

На сучасному етапі свого розвитку православна церква переконана, що передача частини свого доходу у вигляді податків на потреби суспільства має перетворитися з важкого обов'язку, що виконується проти волі або зовсім не виконується, на почесну справу, гідну вдячності суспільства. При цьому приховування доходів та незаконне

вивезення капіталів за кордон ототожнюються з обкраданням своїх співвітчизників, а несплата податків – з крадіжкою у сиріт, людей похилого віку, інвалідів та інших найбільш незахищених верств населення. З іншого боку, держава, що існує на кошти народу, повинна пропорційно визначати свою долю в суспільному багатстві, встановивши необтяжливі податки, які мають стати однією з основ ефективного та етичного господарювання, коли громадяни можуть без зайвих труднощів оплачувати державні витрати [6, с. 102, 103].

На відміну від католицизму та православ'я, «протестантська етика», вважає, що людина приходить у наш світ заради праці. У цьому сенсі примноження багатства через зайняття підприємницькою діяльністю розглядається вже як богоугодне діяння, оскільки, збільшуючи суспільні статки, воно сприяє зростанню добробуту всього суспільства. При цьому протестантизму притаманні дві характерні особливості. Як у католицизмі та православ'ї, стверджується про можливість повернення сучасного суспільства до основних християнських моральних цінностей любові та жертвовності лише через встановлення справедливого розподілу плодів праці та підтримки серед населення ідеалів соціальної відповідальності. Одночасно можливість отримання вигоди сприймається абстрактно, поза моральною стороною проблеми. Саме такий підхід дозволив протестантизму у XVI-XVIII ст. здійснити значний вплив на розвиток економічної теорії та теорії оподаткування [6, с. 108].

Як видно, незважаючи на періодичну зміну самої концепції податків, Церква, незалежно від конфесії, в питанні обов'язковості податків завжди виходила, перш за все, з точки зору їх розумності та таких етичних категорій, як мораль та справедливість. Безумовно, при встановленні та стягненні податків вітчизняному законодавцю слід керуватися саме таким підходом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. От Матфея святое благовествование. В кн.: Библия или книги Священного писания Ветхого и Нового Завета. В русском переводе с параллельными местами. Изд. 13-е. Петроград: Синодальная типография, 1917. 1548 с.
2. От Марка святое благовествование. В кн.: Библия или книги Священного писания Ветхого и Нового Завета. В русском переводе с параллельными местами. Изд. 13-е. Петроград: Синодальная типография, 1917. 1548 с.
3. От Луки святое благовествование. В кн.: Библия или книги Священного писания Ветхого и Нового Завета. В русском переводе с параллельными местами. Изд. 13-е. Петроград: Синодальная типография, 1917. 1548 с.

4. К римлянам послание святого Апостола Павла. В кн.: Библия или книги Священного писания Ветхого и Нового Завета. В русском переводе с параллельными местами. Изд. 13-е. Петроград: Синодальная типография, 1917. 1548 с.
5. Верещагин С. Г. Налоговая политика католической церкви в Средние века. Территория новых возможностей. *Вестник Владивостокского государственного университета экономики и сервиса*. 2018. № 3. С. 48–61.
6. Тимчик О. А. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу: монографія. Київ: КНТ, 2014. 410 с.
7. Фома Аквинский. Сумма Теологии. Часть II-I. Вопросы 90-114. К.: Ника-Центр, 2010. 432 с.

ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Дудченко В. В.

Аспірант IV курсу ННІ права

Сумського Державного університету

Науковий керівник: Денисенко С. І.

к. ю. н., доцент, старший викладач кафедри МСПЦПД ННІ права

Сумського Державного університету

У сучасному світі між державами існують зв'язки різнопланових форматів (політичні, економічні, культурні та інші). Зовнішньоекономічна діяльність кожної країни спрямована на забезпечення власних національних інтересів шляхом мирної співпраці з іншими державами та запровадження безперешкодної, взаємовигідної міжнародної торгівлі. Інтеграційні процеси, що діють на сьогоднішній день, спрямовують митні органи різних країн діяти в єдиній площині. Формування економічних інтересів належить в основному митній політиці країни. Безперечно, що митна політика держави повинна бути направлена на захист власних економічних інтересів, проте у міжнародних відносинах необхідно також враховувати тенденції, що мають місце в митній сфері інших держав. Не реагування з боку держави на відповідні зміни та встановлення індивідуальних національних митних правил призводить до погіршення зовнішньоекономічної діяльності країни в частині здійснення торгівельних процедур. Сучасний етап розвитку митної сфери України характеризується її реформуванням. При чому традиційні підходи та методи, що були запроваджені раніше, діють лише фрагментарно та не змінюють загальної картини. Тому єдиний шлях – це приведення митного законодавства країни до вимог Європейського Союзу.

Як відмічає О. Турченко, у міжнародному праві щодо процесів правової інтеграції